

ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З СІМЕЙ УЧАСНИКІВ АТО ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Лапченко Інна Олександрівна

*канд. психол. н, доцентНПУ імені М.П. Драгоманова
belz1@ukr.net*

Політична ситуація, в якій опинилося українське суспільство, є досить складною, що обумовлено економічною нестабільністю та військовими діями. Це, безумовно, не може не позначитися на психоемоційному стані громадян, особливо дітей з сімей учасників антитерористичної операції та сімей внутрішньо переміщених осіб. Педагоги та психологи, які працюють з даною групою дітей, визнають: переважна кількість з них пережили психологічну травму, знаходяться у стресовому стані, що призводить до фізичного та емоційного виснаження. За останні роки утворилася група потенційних клієнтів для психологів та психотерапевтів, адже в нашій практиці не напрацьовано технологій роботи з посттравматичними розладами, починаючи з надання першої психологічної і тривалої психокорекційної, психотерапевтичної допомоги. Тому актуальним стало завдання підготовки майбутніх психологів до здійснення практичної психологічної діяльності з даною категорією клієнтів.

Нами була розроблена анкета для студентів спеціальності «Психологія», яка була спрямована на визначення готовності майбутніх фахівців до роботи з дітьми дошкільного віку із сімей учасників антитерористичної операції (АТО) та внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Анкета включає 16 запитань, поділених на групи з метою визначення у студентів:

- наявності досвіду спілкування з дітьми із сімей учасників АТО та ВПО;
- сформованості знань про особливості психологічної травми та переживання горя дітьми;
- сформованості знань та умінь надання психологічної допомоги дітям, що пережили психологічну травму і втрату;
- рівень розуміння змісту та методів психолого-педагогічного супроводу сімей учасників АТО і ВПО;
- готовності працювати з даною категорією клієнтів.

Анкетування проводилося на базі факультету педагогіки і психології та факультету психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. В ньому брали участь 132 студенти денної та заочної форми навчання спеціальності «Психологія» віком від 19 до 40 років, з них другого курсу – 4 особи, третього – 34, четвертого – 52, магістратури – 42 особи.

Виявилось, що більшість опитаних (77,3%) не мають досвіду

спілкування з дітьми дошкільного віку із сімей учасників АТО і ВПО, при цьому 59,1% зосереджують увагу на своєму співчутті цим дітям і 18,2% лише констатують відсутність досвіду. Серед учасників анкетування 22,7% студентів визнають, що мають досвід роботи з дітьми даної категорії і намагаються використовувати при цьому інноваційні технології.

Більшість студентів визначають, що діти із сімей учасників АТО на відміну від дітей із сімей ВПО переживають відсутність одного із батьків, який знаходиться у небезпеці. Тобто переживання всіх членів родини передаються й дитині, що і виявляється в її емоційній напрузі, чутливості, занепокоєнні. 23,5% опитуваних акцентують увагу на тому, що діти із сімей ВПО тривожно переживають лише переїзд як зміну місця проживання і мають проблеми з адаптацією в нових умовах.

Переважає більшість опитаних студентів визнають, що дітям із сімей учасників АТО і ВПО властиві підвищена тривожність, знижена стресостійкість, закритість, переживання самотності і безпорадності. Такі поведінкові та особистісні прояви мають різні причини виникнення, що також відмічається учасниками анкетування. 84,1% опитаних студентів підкреслюють, що ці родини потребують психолого-педагогічного супроводу, який передбачає створення сприятливих умов для розвитку дитини.

Серед запитань анкети частина була спрямована на визначення обізнаності студентів щодо змісту психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей із сімей учасників АТО та ВПО, а також щодо напрямів допомоги дітям, що пережили психологічну травму. Встановлено, що опитані студенти надали ширші відповіді на узагальнене запитання щодо напрямів допомоги дітям, які пережили психологічну травму: проведення виховних та розважальних заходів, спрямованих на адаптацію дітей, зняття тривожності та недовіри до оточення (22% опитаних), надання психотерапевтичної допомоги, зокрема арт-терапії (31,8%), казкотерапії (8,3%). Про обов'язкову роботу з батьками та педагогами висловилися лише 7,6% учасників анкетування, а про проведення соціальної та психологічної реабілітації – 13,6%. Слід відмітити, що 29,5% опитаних студентів не відповіли на це запитання або визнали свою необізнаність, що можна розглядати як показник їхньої неготовності до роботи з дітьми, що пережили психологічну травму.

Відповіді на запитання щодо особливостей роботи психолога з дітьми дошкільного віку із сімей учасників АТО та ВПО виявилися менш повними, ніж на запитання щодо загальних напрямів роботи з дитячою травмою. Психотерапевтичні методи назвали лише 4,5% опитаних, виховні заходи – 7,6% і про різноманітні види психологічної допомоги (без конкретизації – 6,8%). Не відповіли на запитання 36,4% студентів. Припускаємо, що студенти засвоїли на заняттях теоретичні підходи та основні технології такої роботи, однак не спроможні реалізувати їх на основі індивідуального підходу до конкретної категорії дітей.

Нас зацікавили відповіді на запитання щодо оцінки опитаними власної готовності до роботи з дітьми дошкільного віку із сімей учасників АТО і ВПО. Виявилось, що 61,4% учасників анкетування мають лише загальні уявлення про особливості психологічної роботи з такими дітьми. 34,8% студентів фактично не знають специфіки роботи з ними. Лише 1,5% опитаних визнали, що мають чіткі та повні знання про роботу з даною категорією дітей. І слід відмітити, що 2,3% студентів не відповіли на це запитання, чим визнали свою обізнаність.

Анкета завершується питанням щодо доцільності підвищення кваліфікації для формування готовності майбутніх психологів до роботи з дітьми учасників АТО та із сімей ВПО. Переважна більшість учасників анкетування визнали, що додаткове навчання було б корисним (84,1%), не замислювалися над цим – 10,6% і не відповіли на запитання 5,3%. Не зафіксовано жодної відповіді про те, що студент достатньо знає та вміє і тому не потребує підвищення кваліфікації. Враховуючи, що це запитання було останнім в анкеті, ми припускаємо, що студенти, здійснивши рефлексію власних відповідей на актуальні питання, дійшли висновку про необхідність своєї підготовки до сучасних викликів професійної діяльності.

В даній публікації ми не розкрили всіх аспектів студентських відповідей, однак аналіз описаних дає можливість заявити про необхідність розробки та впровадження в освітній процес закладів вищої педагогічної освіти спецкурсів та спецсеминарів для студентів відповідних спеціальностей з метою їх повної підготовки до роботи з даною категорією дітей. Ця робота розпочата і проводиться в межах наукового проекту «Психолого-педагогічний супровід виховання і розвитку дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб». Актуальним завданням є також розробка та проведення додаткового навчання для працюючих психологів та педагогів у вигляді семінарів, тренінгів, майстер-класів, що планується у психологічній службі системи освіти України в м. Києві. Нашим наступним завданням вважаємо розробку, впровадження та апробацію вказаних спецкурсів та спецсеминарів за наступною популяризацією отриманих емпіричних даних у наукових публікаціях.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
Факультет філософії і суспільствознавства
Факультет педагогіки та психології

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«АКАДЕМІЯ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ І ПРАКТИКИ»

ГУМАНІТАРНИЙ КОРПУС

Випуск 21

**Збірник наукових статей з актуальних проблем
філософії, культурології, психології, педагогіки та історії**

2018

УДК 159.9+1+37+93](063)
ББК 88я431+87я431+74я431+63я431
Г94

Редакційна колегія:

Бондар В.І. – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, декан факультету педагогіки і психології НПУ імені М.П.Драгоманова, заслужений працівник освіти України.

Дробот І.І. – доктор історичних наук, професор, декан факультету філософії і суспільствознавства НПУ імені М.П.Драгоманова, заслужений діяч науки і техніки України.

Долинська Л.В. – кандидат психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології, заступник декана факультету філософії і суспільствознавства НПУ імені М.П.Драгоманова з наукової роботи та міжнародних зв'язків, заслужений працівник освіти України.

Крагель К.О. – голова Студентського наукового товариства факультету філософії і суспільствознавства НПУ імені М.П. Драгоманова

Майданок І.З. – доктор філософських наук, завідувач кафедри культурології гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування

Матвієнко О.В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та методики початкового навчання, заступник декана факультету педагогіки і психології НПУ імені М.П.Драгоманова з наукової роботи.

Морозов І.В. – доктор культурології, професор кафедри менеджмента соціокультурної діяльності Білоруського державного університету культури і мистецтв.

Меднікова Г.С. – доктор філософських наук, професор кафедри культурології та філософської антропології НПУ імені М.П.Драгоманова.

Митник О.Я. – доктор педагогічних наук, завідувач кафедри практичної психології НПУ імені М.П.Драгоманова.

Можейко М.О. – доктор філософських наук, професор, завідувача кафедрою методології гуманітарних наук Білоруського державного університету культури і мистецтв.

Політевич О.Е. – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри інформаційних ресурсів і комунікацій Білоруського державного університету культури і мистецтв.

Прихолько Ю.О. – доктор психологічних наук, професор кафедри психології і педагогіки факультету педагогіки і психології НПУ імені М.П.Драгоманова, академік Академії наук вищої школи України.

Синьов В.М. – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, декан факультету корекційної педагогіки і психології НПУ імені М.П.Драгоманова, президент Асоціації корекційних педагогів України.

У збірнику подано наукові статті за матеріалами XVI Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми гуманітарних наук у дослідженнях молодих науковців» (19 листопада 2018 р.).

У працях аспірантів, студентів та молодих вчених з України та Польщі висвітлено актуальні теоретичні та прикладні проблеми психології, філософії, культурології, історії, педагогіки, а також представлено міждисциплінарні пошуки та здобутки.

Упорядники:

Кучеренко С.В. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології і педагогіки НПУ імені М.П. Драгоманова.

Русаков С.С. – кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології та філософської антропології НПУ імені М.П. Драгоманова.

Berlińska-Wojtas Paulina, mgr, Uniwersytet Mikołaja Kopernika

Гуманітарний корпус: [збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії] – Випуск 21. – Вінниця : ТОВ "ТВОРИ", 2018, – 108 с.

УДК 159.9+1+37+93](063)
ББК 88я431+87я431+74я431+63я431

© Автори статей, 2018
© Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2018
© Видавництво «ТВОРИ», 2018

ISBN 978-617-7742-01-1

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
M.P. DRAHOMANOV NATIONAL UNIVERSITY OF PEDAGOGY
Faculty of Philosophy and Social Science
Faculty of Pedagogy and Psychology

NATIONAL UNIVERSITY OF LIFE AND ENVIRONMENTAL SCIENCES
OF UKRAINE

ACADEMY FOR DEVELOPMENT OF PSYCHOLOGICAL
SCIENCE AND PRACTICE

HUMANITARIAN CORPUS

Issue 21

**Collection of scientific articles on contemporary problems of
philosophy, cultural studies, psychology, pedagogy and history**

2018

Editorial Board:

V.I. Bondar, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor, full member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Dean of the Faculty of Pedagogy and Psychology of M.P. Dragomanov National University of Pedagogy, Meritorious Worker of Education of Ukraine

I.I. Drobot, Doctor of Sciences in History, Professor, Dean of the Faculty of Philosophy Education and Science of M.P. Dragomanov National University of Pedagogy, Meritorious Worker of Science and Engineering of Ukraine

L.V. Dolyńska, PhD in Psychology, Professor, Chair of the Psychology Department, Assistant Dean of the Faculty of Philosophy Education and Science of M.P. Dragomanov National University of Pedagogy for Academic Matters and International Relations, Meritorious Worker of Education of Ukraine

K.V. Krahel - Chairman of the Student scientific society, Faculty of Philosophy Education and Science of M.P. Dragomanov National University of Pedagogy

O.V. Matviyenko, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor at the Department of Pedagogy and Methodology of Primary Education, Assistant Dean of the Faculty of Pedagogy and Psychology of M.P. Dragomanov National University of Pedagogy for Academic Matters

I.V. Morozov, Doctor of Cultural Studies, Professor at the Department of Management of Sociocultural Activities of Belarusian State University of Culture and Arts

G.S. Mednikova, Doctor of Sciences in Philosophy, Professor at the Department of Cultural Studies of M.P. Dragomanov National University of Pedagogy

O.Y. Mytnyk, Doctor of Sciences in Pedagogy, Chair of the Department of Practical Psychology of M.P. Dragomanov National University of Pedagogy M.O. Mozheiko, Doctor of Sciences in Philosophy, Professor, Chair of the Department of Methodology of Humanities of Belarusian State University of Culture and Arts

A.E. Palitsevich, PhD in Pedagogy, senior lecturer of the Department of the theory and history of information-document communication of Belarusian State University of Culture and Arts

Y.O. Prykhodko, Doctor of Sciences in Psychology, Professor at the Department of Psychology and Pedagogy of the Faculty of Pedagogy and Psychology of M.P. Dragomanov National University of Pedagogy, Academician of the Academy of Sciences of the Higher School of Ukraine

V.M. Syniov, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor, full member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Dean of the Faculty of Correctional Education and Psychology of M.P. Dragomanov National University of Pedagogy, President of the Association of Correctional Pedagogues of Ukraine

This collection features scientific articles based on materials of the XVI International scientific conference "Contemporary problems of humanities in research works by young scientists" (November 19, 2018).

Works by undergraduate and postgraduate students and young scientists from Ukraine, Poland and The Czech Republic address contemporary theoretical and applied problems of psychology, philosophy, cultural studies, history and pedagogy, and present interdisciplinary research and findings.

Compiled by:

Y.V. Kucherenko, PhD in Psychology, Associate Professor at the Department of Psychology and Pedagogy of M.P. Dragomanov National University of Pedagogy

S.S. Rusakov, PhD in Philosophy, Associate Professor at the Department of Cultural Studies of M.P. Dragomanov National University of Pedagogy, Assistant Dean of the Faculty of Philosophy Education and Science of M.P. Dragomanov National University of Pedagogy for Social

Berlińska-Wojtas Paulina, mgr, Uniwersytet Mikołaja Kopernika

Humanitarian Corpus: [collection of scientific articles on contemporary problems of philosophy, cultural studies, psychology, pedagogy and history] – Issue 20. – Vinnytsia: TVORY LLC. – 2018. – 108 p.

© Article authors, 2018

© M.P. Dragomanov National University of Pedagogy, 2018

© TVORY LLC, 2018

ISBN 978-617-7742-01-1

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ГУМАНІТАРНИЙ КОРПУС

Випуск 21

Друкується за оригінальними авторськими текстами.
Редакційна колегія не несе відповідальності
за авторську редакцію поданих матеріалів.

Верстка та оригінал-макет Мохонько Віталій

Підписано до друку 18.12.18.
Формат 84x60/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умов. друк. арк. 6,75. НЗам. № 10086

Віддруковано з оригіналів замовника.
ФОП Корзун Д.Ю.

Видавець ТОВ «ТВОРИ».
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 6188 від 18.05.2018 р.
21027, м. Вінниця, вул. Келецька, 51А, прим. 143.
Тел.: (0432) 69-67-69, 603-000
e-mail: info@tvoru.com.ua, <http://www.tvoru.com.ua>

ЗМІСТ

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ РОБОТИ З ДЕЗАДАПТОВАНИМИ ПІДПІТКАМИ Багатюк Юлія Сергіївна	5
ROLA NAUCZYCIELA AKADEMICKIEGO – AUTORYTET A MOŻE STEREOTYP W KSZTAŁTOWANIU MŁODZIEŻY W SZKOLNICTWIE WYŻSZYM mgr inż. Bachórz Iwona	8
MONOLOG MEDIATORA JAKO WSPÓŁCZESNA FORMA DYSKURSU FILOZOFICZNEGO Bieniek Martyna	14
«КОНТРЕВОЛЮЦІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ» УЧИТЕЛІВ – ВЕРСІЯ НКВС УРСР (ЗА МАТЕРІАЛАМИ АРХІВНО-КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ) Бривко Микола Вікторович	20
SENS LUDZKIEGO ISTNIENIA – ROZWAŻANIA FILOZOFICZNE mgr Anita Edyta Wizner	23
ГЕНДЕРНА ДИСКРИМІНАЦІЯ НА РИНКУ ПРАЦІ: ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ Голобурда Марія Володимирівна	33
BROŃ W POCZĄTKACH EPOKI BRĄZU Zgurecki Wojciech	36
ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З СІМЕЙ УЧАСНИКІВ АТО ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ Лапченко Інна Олександрівна	45
СТАНОВИЩЕ НОВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА НАДДІПЛЯНЬЩИНІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ. Лисинюк Марина Віталіївна	48
„TO NIEUCZCIWE ZMUSZAĆ ŻÓŁWIE, BY ŚCIGAŁY SIĘ Z ZAJĄCAMI”. PRZEGLĄD WYBRANYCH CECH INDYWIDUALNYCH RÓŻNIĄCYCH UCZNIÓW Marzec-Jóźwicka Magdalena	51
ТРУДНОЩІ АДАПТАЦІЇТА ЗАСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ НА РІЗНИХ ЕТА- ПАХ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА Мартинюк І. А., Тонха Т. Г.	60
ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА Мартинюк І. А., Пекарева В. В.	63

KOMUNIKACJA WEWNĘTRZNA W ZARZĄDZANIU WSPÓŁCZESNĄ ORGANIZACJĄ Ober Józef, Wiśniewska-Placheta Edyta, Brytańczyk Justyna	65
ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ Омельченко Людмила Миколаївна	72
RYTUAŁY PRZEDMECZOWE A LEK PRZEDSTARTOWY U UKRAIŃSKICH ZAWODNIKÓW PIŁKI NOŻNEJ dr Basiaga-Pasternak Joanna	74
BEZPIECZEŃSTWO KULTUROWE I IDEOLOGICZNE W KONTEKŚCIE KRYZYSU IMIGRACYJNEGO W UE mgr Smaga Daniel	82
СВІТОГЛЯДНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ «КОРЕЙСЬКОЇ ХВИЛІ» ЯК КУЛЬТУРНОГО ФЕНОМЕНУ Тельманова Євangelіна Сергіївна	90
ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН З КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ Федоренко Ольга Юріївна	92
WHAT PERSONAL AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT INSTRUMENTS ARE THE MOST EFFECTIVE IN HIGH SCHOOL? Chumak Mykola	95
ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ОСВІТИ ТА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ Шевель Наталія Олександрівна	99
ЦІННІСНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ Шевель Тамара Олександрівна	102